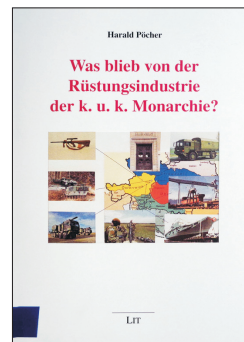

Harald Pöcher

Was blieb von der Rüstungsindustrie der k.u.k. Monarchie?

(Wien, LIT Verlag GmbH & Co. KG, 2023. 148 old.
ISBN 978-3-643-51140-9)

Az egykori Osztrák–Magyar Monarchia és a birodalom 1918 utáni utódállamainak hadiiparáról kevés modern szemléletű és adatgazdag feldolgozás született az elmúlt több mint száz esztendő alatt. Többek között ezért is dicséret illeti professzor doktor Harald Pöcher nyugállományú osztrák vezérőrnagyot, aki vállalkozott arra, hogy egy kötetben összefoglalja a 106 évvel ezelőtt felbomlott dunai birodalom hadiiparának történetét, és megválaszolja a könyv címében felvetett kérdést: mi is maradt az egykori Ausztria–Magyarország hadiiparából?

A szerző a kötet előszavában – mintegy alapvetésként – leszögezi, hogy az egykori Osztrák–Magyar Monarchia ausztriai, magyarországi és csehországi területein a hadiipar jelentős kapacitásokkal rendelkezett, a haditengerészeti üzemek pedig az Adria partján fekvő Triesztben, Fiumében és Poláiban koncentráltak.

Pöcher az első fejezetben áttekintést ad az 1867 óta Európa egyik meghatározó nagyhatalmának számító Ausztria–Magyarország gazdaságának fejlettségéről, valamint a birodalom fegyveres erejének szervezeti felépítéséről. Az osztrák–magyar fegyveres erő hiányosságairól szólva kiemeli, hogy 1914-ben annak különösen a tüzérsége volt gyengébb az első világháborús ellenfeleiéhez viszonyítva.

A kötet írója bemutatja az Osztrák–Magyar Monarchia 1918 előtti hadiiparának jellemzőit, annak területi elhelyezkedését, az osztrák–magyar hadiipar által előállított fegyvereket és haditechnikai eszközöket. Ezen belül ír a kézi lőfegyverek, a géppuskák, a tüzérségi lövegek és a hajólövegek (ezen a téren főleg a Škoda- és a Böhler-Művek, valamint a Győri Ágyúgyár szerepét emeli ki) előállításáról, bemutatja a birodalom hadiiparának jelentősebb beszállítóit (például a budapesti Weiss Manfréd és a Ganz-Gyár). Részleteket ismerhetünk meg a korszakban hadiipari komplexumnak számító bécsi császári és királyi Arsenal (tüzérszertár) szerepéről és teljesítményéről, a birodalom lőszergyártásáról, a haditengerészeti ipar produktumairól, a katonai gépjárművek, valamint a katonai célú légi járművek, továbbá a páncélgépjárművek előállításáról és felhasználásáról.

A második nagy témaegységben a szerző a Monarchia első világháborúban elszenvedett veresége utáni területi felosztását veszi górcső alá. Részletezi, hogy a dualista állam mely utódállamokra esett szét.

Pöcher a harmadik fejezetben az egykori birodalom utódállamainak hadiiparát állítja vizsgálódásai középpontjába, melynek keretében áttekinti annak változásait és fejlődését az elmúlt több mint száz esztendő során.

Az első alfejezetben a kötet írója Ausztria 1918 utáni történetét tárgyalja röviden, továbbá az első és a második köztársaság szövetségi hadseregének főbb jellemzőit tárja az olvasó elé. Részletesen felsorolja és bemutatja az osztrák hadiipar fontosabb szereplői (Steyr-Daimler-Puch-Művek, Böhler-Művek, Hirtenbergi-gyár, Steyr-Mannlicher-Művek) által előállított fegyvereket, haditechnikai eszközöket az 1920-as évektől egészen a 2010-es évek elejéig. A szerző külön alfejezetet szentel az osztrák hadiipar utóbbi tíz évben az ország gazdaságán belül elfoglalt helyzetének és eredményeinek. Megállapítja, hogy a mai Ausztria területén az egykori Monarchia hadiiparának részesei közül csak néhány maradt fenn, például az Steyr-Művek, a Hirtenbergi-gyár, a MAN-Művek, a Puch-Művek, amelyek ma is működnek.

A harmadik témaegység második alfejezetében a szerző Magyarországra tér ki. Röviden áttekinti hazánk történetét a kezdetektől 2022-ig, majd megismerteti az olvasót az ország gazdaságtörténetének főbb csomópontjaival a 19. század elejétől a legutóbbi időkig. Azt követően áttekinti a magyar fegyveres erő fejlődésének fontosabb állomásait, valamint a magyar hadigazdaság történetét a kezdetektől egészen napjainkig. Pöcher értékeli a magyar hadiipar teljesítményét a középkortól a 21. század második évtizedéig, koncentrálv a kézi lőfegyverek, a gépfegyverek, a lőszer, a lövegek, a gránátvetők, a gépjárművek, a katonai célú repülőgépek, a páncélozott gépjárművek és harcokcsik, a tengeri és a dunai hadihajók előállítására. Megállapítja, hogy az egykori hadiüzemek közül mára már csupán a RÁBA-gyár folytatja tevékenységét.

A harmadik fejezet harmadik alfejezetében a Cseh Köztársaság és Szlovákia kerül sorra. A szerző először felvázolja Csehszlovákia, majd 1993-tól már a két különálló ország általános történetét, majd rövid áttekintést ad azok gazdaságtörténetéről, azután rátér a fegyveres erő 1918 utáni fejlődésének bemutatására. Részletesen leírja a cseh és a szlovák hadiipar teljesítményét a kézi lőfegyverek, a puskák és géppuskák, a lőszer és robbanószer, a katonai repülőgépek, a páncélozott harcjárművek, a harcokcsik a tüzérségi eszközök, a katonai gépjárművek, a hadihajók, az optikai és rádiótechnikai eszközök, valamint az egyéb termékek előállítása terén. Pöcher kiemeli a jelentősebb gyárak produktivitását. Külön foglalkozik a Cseh Köztársaság, illetve Szlovákia 1993 utáni hadiiparával. Az alfejezet végén összegzésként megállapítja, hogy a mai Csehország területén a Monarchiás időkben csupán a Sellier és Berlot lőszergyár, illetve a Škoda-Művek léteztek. Hozzáfűzi, hogy a mai Szlovákia területén csupán egy, a Monarchia idejében alapított lőszergyár működött Pozsonyban a második világháború végéig.

A harmadik nagy témaegység negyedik alfejezetében Jugoszláviával foglalkozik a kötet írója, aki röviden összefoglalja az ország 1918-1999 közötti történetét, továbbá a jugoszláv fegyveres erőkről tudható legfontosabb információkat. Azután megvizsgálja a jugoszláv hadiipar eredményeit, majd az alfejezet végén megállapítja, hogy mára a Monarchia hadiipari üzemei között előkelő helyet elfoglalt Danubius hajógyár utódja működik még egyedülként, Uljanik néven a horvátországi Rijekában.

A szerző ezt követően Romániát tárgyalja, és megállapítja, hogy a dunai birodalomtól 1918 után Romániához csatolt területeken (Bánát, Bukovina és Erdély) eleve nem létezett említésre méltó hadiipar.

A hatodik alfejezetben Olaszországot teszi vizsgálódásai tárgyává a mű írója. Az ország hadtörténetének 1918 utáni áttekintése után megállapítja, hogy az olaszok a Trieszt környékén létezett haditengerészeti gyárakat örökölték a Monarchiától, s a Monfalconében termelő hajóépítő üzem az egyetlen, ami ma is működik CRDA/Financeri néven.

A harmadik fejezet hetedik alfejezetében Pöcher Lengyelországot tárgyalja az utódállamok közül. Röviden felvázolja az ország történelmét és megállapítja, hogy a Monarchiától örökölt nyugat-galiciai területeken nem létesült hadiipar. Kiemeli viszont, hogy Ausztria-Magyarország legnagyobb kőolajlelőhelyei a fenti régióban voltak, Bielitzben (ma Bielsko-Biala) pedig a birodalom osztrák felében található textilipar harmadik legnagyobb centruma működött.

A harmadik témaegység utolsó alfejezetében Ukrajna kerül terítékre. Az ország 1991 utáni helyzetét elemezve a szerző kiemeli, hogy az egykori Monarchia ma Ukrajnához tartozó területein nem létezett hadiipar, de a régió értékes volt a katonai lóutánpótlás szempontjából.

Pöcher a könyv negyedik fejezetében tömören összefoglalja az addig általa leírtakat. Megfogalmazása szerint az egykori Osztrák–Magyar Monarchia hadiipari üzemei közül mára már csak egy maroknyi, hadiipari termékeket előállító gyár maradt, amelyek nagy része a mai Ausztria területén található.

A számos hasznos információt tartalmazó kis kötet tárgyilagos és kitűnő összefoglalását adja a címben felvetett témának. Egyaránt biztos tájékozási pontként szolgálhat Közép-Kelet Európa ipartörténetére, valamint a régió modern hadiipari vonatkozásaira.

Balla Tibor